מסורת הש"ס

גמ' ג)[נקמן כ. כז: כח. פס: פו. קדושין עח. מיל כט.] **ד)**קדושין עו. גיטין י. [תוספתא פסחים פ"ג] **ג)**ג"ז שם בהלכות מז: **ז)**[לעיל ג.] **ה)**[גיטין לו: וש"נ] **ו)**[תוספתא פסחים פ"ג] **רש"י ז)**[ל"ל למתרגין נפסחים מ.] **תוס' ח)**[עיין תוי"ט שביעית פ"ח מ"י]

הגהות הב"ח

(ג) תוס' ד"ה מצא וכו' בימי עזרא **בראמרי' בפירקי דר' אליעזר** וכ"ה:

גליון הש"ס

גמ' שהיו דרסה וכו'. משמעות לישנא הוא דהא דלסה כחיבא בקרפ כדדרשינן לקמן דף ג ע"ב לית ליה ומשו משלך [וכ"כ רש"י לקמן דף כז ע"ב ד"ה לסלו] אלא היינו שהוא שגוי להזכיר אלו ה' אימ נקט לה. רשב"ץ במשמרת הבית הלכות שחיטה דף ז' ע"ב. מבל במיהושו לקמן רפ"ב כתב דהך דרשה הנ"ל היא במשכחת ולרשה ג"כ מהלכה למשה מסיני:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה מהו דתימא אע"ג וכו' וראינו שלא החמירו דקיימא לן דמותר ולא נפקינן בהו דתנן הקמחין. מן תיבת ולראינו עד הקמחין נמחק. וע"ב ולראינו אלא החמירו לאומר ולא נפקינן בהו דקי"ל הקמחין ובקוקס וכו' עכ"ל וכ"ל. ומלת לתנן הוא טעות. לתין זה משנה בשום מקום ומימרא דר"ה היא בפסחים פ' ע"ח. מורת מיים שגב בזה ומשב למשנה שלימה היא ומעות הדפוס הטעוה: **ב) תוס' ד"ה מצת וכו' דהא קאמר התם מכאן.** ל"ג עי' שביעית פ"ח משנה י' וכתוס' י"ט שם:

הגהות

רש"י ד"ה ולטעמיך. משום דחזו להו. כל"ל: (יעב"ץ)

תורה אור

רש"י א) בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב: (שמות יב, יח)

פניני רש"י

ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. משום מוכח ליה להאמון שהוא מיב לאכול מלה המשמשת לכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מלות ואפי' ידעינן בה ללת החמילה לא נפיק בה ללת שם כן עבד לה שיעור לשם מוכח מלה לכתיב (שם) ושמרתם את המלות וכוותים בקיאין הן שלריכה להשמר לשמה ועוסין לה שיעור: (גיטין י.)

מסכת מכשירין
פרק ד' משנה ה'

עֲרָבָה שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ, הַנִּתָּזִין וְהַצָּפִין אֵינָן בְּכִי יַתַּן. נְטָלָהּ לְשָׁפְכָהּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בְּכִי יַתַּן. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינָן בְּכִי יַתַּן. הִנִּיחָהּ שֶׁיֵּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ, הַנִּתָּזִין וְהַצָּפִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בְּכִי יַתַּן. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינָן בְּכִי יַתַּן. נְטָלָהּ לְשָׁפְכָהּ, אֵלּוּ וָאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁהֵן בְּכִי יַתַּן.

הכל שוחטין פרק ראשון חולין ד.

דקוריא. ממרזות של צפרים שמוטין רייס"ט בלעז: **אביי.** לממר לעיל יולא ונכנס לכתחלה לא שריק גבי שחיטה דייק מריש: **ורבא.** דשרי דייק מסיפא דלא מלריך תנא בדיקה דבא ומנלאו: **בעומד על גביו דמי.** ועומד על גביו דקתני תנא היינו יולא ונכנס:

האי הוא דהוי שחיט שפיר. לאומו עוף לבדו שמוט יפה וזה היה מכירו ולכלו ומן היכי נסמוך לאכול המחרים: **במכניסן תחת כנפיו.** ישראל זה שבודקו מכנים כל הלפרים תחת כנפי לסומו ואין הכומי מכיר ליזה נתן לו: **ממממם.** ממעמו ומכמאו: **אין שחיטה לעוף מן התורה.** משום דלא כתיב זביחה בהלא בקר ונלאן מן לכתיב וזבחת מבקרך ומלאנך ומן יליפין בהקישא לקמן (דף כז:) מזבח מורם הבמה והעוף: **ולטעמיך.** הך זביחה לכתיב בבקר ובלאן מי מפרשן הלכותיה בתורה ואפ"ה סמכי עלייהו משום לחמזיק לה לחמזיקו בה: **ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא היא.** מלה שאינה כתובה בלפרוס בתורה ולאינו אלא מדברי סופרים לחמזיק לה לחמזוק לה ולאו היינו תנאי [3] לחמר לעיל עד שלורך לה לחמזוק לה לחמזוק לידילה כלומר לה מלאינן לידילה בה. לחמזוק ולא לחמזוק כלומר חזקה ולא מייבינן לחמך בפסח: **ואדם יוצא בה ידי חובתו.** שהכתוב קבעו מוכה לאכול מלה בלילה לשמוכה לכתיב (שמות יב)[א] בערב תאכלו מלות ואפ יש"ו אכל ולא עבר בעשה ולקמן פריך היון דתנא מוסר פסיטא דיוקא בה: **אסור.** לפילו לאוכלה: **שאין בקיאין.** אין יודעין לשומרה ולהבחין בין שיאור לפרוס בין הכפיפו פניו לגלי הכפיפו פניו: **פשיטא.** דיוקא בה היון דמוסרת: **מהו דתימא.** אע"ג דפסיטא לן לגלי הניחוה להממין ומוסרת בלאילה מיהו לגלי בקיאי בהא דבעי למיעבד שיאור לגם מלה של מלה וכיון דלגלי עביד בה שיאור לגלי נפקינן בה מידי דהוה לקמתין ובקוקס של עובדי כוכבים הבאים לפיינו קולס שלפלה עובד כוכבים [א] ורלינו שגלי הממין דקיימא לן דמוסר ולא נפקינן בהו [ב] [ג](לתנן) הקמתין ובקוקס של עובדי כוכבים מדס ממגלי כריסו מהס ובגבד שיאכל כזית מגה בתמרוגה: **ורבי אליעזר אוסר.** לפילו לגוכלה: **קסבר לא בקיאי בשיאור.** לה גרסינן ובעמו משום חימוץ ולמתן דגרים ליה הכי מפרש לה בקיאי לשומרו מלהחמיץ וי"מ ור"ח מוסר לגלת בה ידי חובתו בפסח ולגו מילתא היא שאין זה לשון ליסור: **איבא ביניייהו.** מילתא דלכתיבא בחורייתא ולא ידעינן בהו אי לחמזיקו בה ת"ק. לגלי לייבי בחזקה לחוורייתא קפיד ותנא מגה וה"ה לכל הכתובים בתורה אע"ג לגלי ידעינן אי לחמזיק בה אי לא לחמזיק בה אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה להא [ג] ליתם בקיאין בדקדוקי מלות ורבב"ג אתא למימר דהיינו בכותים בתורה ואפ"ה [ד] אע"ג אתא למימר דהיינו בכותים דלכתיב בהו [ה] להא קאמר הסח מכאן אתר מ"ל כל המוכל פח כותי כלילו לוכל בשר חזיר ותניא נמי לקמן (דף יג.) שחיטת לדוקי לעבודת כוכבים פמו פח כותי ולומר ר"ת למיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מלה ול"ת והילך יולא בה ושמא הוא לו שמר לסם מלה להא מסיבי מלפני עור לו אתן מכשול וי"ל כגון שלא מלכל הכותי מלה אתרת כל הלילה: **איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה בו'.** בפ"ק דגיטין (דף י.) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי ליכא ביניייהו דלמ"ק מהני ולרבב"ג לא מהני וכבא לא נקט בלא ללא כתיבא ואחזיקו בה משום דלמשכחת כותי בעי למתויי תנאי ת"ק דלא אתא למימר לשנויי ללא מה שהקשה לם המזיקו בה מבעי ליה ושם פירשו:

דקוריא. לא כמו דקורין לפרק השוכר לת הפועלים (ב"מ דף פד.) ודמפנין (שבת קכז.): **מכנים איזמל בזכרים.** סימני שמעתתא דרב מנשה [ד] דהא מכילתא הן דך דמכנים תמת כנפיו ולקמן בפרק שני (דף נא.) מיזמל שתין לו קרניס ובפרק שלו טרפות (לקמן דף נא.) הנהו דיכרי דגנבי גמדי תין מוסתין לריסוק מבריס מיהו גם בתקומות אתרים יש להשכתא בפרק ג' דיבמות (דף כה.) למתר רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אלא ובפרק מי שהמתין (שבת קנו.) למתר רב מנשה תלש קמי:

תלש תרי קמי תרי שפיר דמי:

מצרת כותי מותרת. ופ"ת והלא גזרו על פתן [ו]לפי שהיו מבטלין בניו בית המקדש בימי עזרא (ו) בלתתר בפילקין לר"ע (פ' נח) ולילא למימר דהיינו בכותים לתשוויס לכתיב בסח ותא לתיהם היו עובדים [ב] להא קתתר הסח מכאן אתר מ"ל כל המוכל פח כותי כלילו לוכל בשר חזיר ותניא נמי לקמן (דף יג.) שחיטת לדוקי לעבודת כוכבים פמו פח כותי ולומר ר"ת למיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מלה ול"ת והילך יולא בה ושמא הוא לו שמר לסם מלה להא מסיבי מלפני עור לו אתן מכשול וי"ל כגון שלא מלכל הכותי מלה אתרת כל הלילה: **איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה בו'.** בפ"ק דגיטין (דף י.) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי ליכא ביניייהו דלמ"ק מהני ולרבב"ג לא מהני וכבא לא נקט בלא ללא כתיבא ואחזיקו בה משום דלמשכחת כותי בעי למתויי תנאי ת"ק דלא אתא למימר לשנויי ללא מה שהקשה לם המזיקו בה מבעי ליה ושם פירשו:

> **מוסר**
>
> **מצרת כותי מותרת** כוי דלמ"ק מבטלין בניו בית המקדש בימי עזרא (ו) בלתתר בפילקין לר"ע (פ' נח) ולילא למימר דהיינו בכותים לתשוויס לכתיב בסח ותא לתיהם היו עובדים [ב] להא קתתר הסח מכאן אתר מ"ל כל המוכל פח כותי כלילו לוכל בשר חזיר ותניא נמי לקמן (דף יג.) שחיטת לדוקי לעבודת כוכבים פמו פח כותי ולומר ר"ת למיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מלה ול"ת והילך יולא בה ושמא הוא לו שמר לסם מלה להא מסיבי מלפני עור לו אתן מכשול וי"ל כגון שלא מלכל הכותי מלה אתרת כל הלילה: **איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה** בו' בפ"ק דגיטין (דף י.) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי ליכא ביניייהו דלמ"ק מהני ולרבב"ג לא מהני וכבא לא נקט בלא ללא כתיבא ואחזיקו בה משום דלמשכחת כותי בעי למתויי תנאי ת"ק דלא אתא למימר לשנויי ללא מה שהקשה לם המזיקו בה מבעי ליה ושם פירשו: **ורשב"ג סבר אי אחזוק אחזוק אע"ג דלא כתיבא ואי לא אחזוק לא אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה כותים אם החזיקו מיבעי ליה אלא איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה תנא קמא סבר כיון דלא כתיבא אע"ג דאחזיקו בה נמי לא רשב"ג סבר כיון דאחזוק אחזוק גופא [ז]אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סבין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מאי טעמא כיון דאיכא התירא ואיסורא [ח]לא שביק התירא ואכיל איסורא אי הכי כי לא בדק נמי מיטרח לא טרח אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך [ט]חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר**

דקוריא של צפרים קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו אביי דייק מריש רבא דייק מסיפא אביי דייק מריש טעמא דישראל עומד על גביו אבל יוצא ונכנס לא רבא דייק מסיפא טעמא דבא ומצאו ששחט אבל יוצא ונכנס שפיר דמי ולאביי קשיא סיפא אמר לך יוצא ונכנס נמי בא ומצאו קרי ליה ולרבא קשיא רישא אמר לך יוצא ונכנס נמי כעומד על גביו דמי כיוצא בו מצא בידו דקוריא של צפרין קוטע ראשו כו' אמאי ליחוש דלמא האי הוא דהוה שחיט שפיר אמר רב מנשה (סימן מכני"ם איזמ"ל בזכרי"ם) במכניסן תחת כנפיו ודלמא סימנא הוה יהיב ליה בגויה אמר רב משרשיא דממסמם ליה מסמוסי ודלמא קסברי כותים [ג]אין שחיטה לעוף מן התורה ולטעמיך [ד]שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבן אלא כיון דאחזיקו בהו אחזיקו בהו ה"נ כיון דאחזיקו אחזיקו ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא [ה]דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ר"א אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל רשב"ג אומר [ו]כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל אמר מר מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח פשיטא מהו דתימא לא בקיאי בשימור קמ"ל ר"א אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות קסבר לא בקיאי בשימור רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל היינו ת"ק איבא ביניייהו דכתיבא ולא אחזיקו בה ת"ק סבר כיון דכתיבא אע"ג דלא אחזיקו בה ורשב"ג סבר אי אחזוק אין אי לא אחזוק לא אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה כותים אם החזיקו מיבעי ליה אלא איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה תנא קמא סבר כיון דלא כתיבא אע"ג דאחזיקו בה נמי לא רשב"ג סבר כיון דאחזוק אחזוק גופא [ז]אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סבין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מאי טעמא כיון דאיכא התירא ואיסורא [ח]לא שביק התירא ואכיל איסורא אי הכי כי לא בדק נמי מיטרח לא טרח אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך [ט]חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר

> **מוסר**
>
> **דקוריא.** סל כמו דקורין לפרק השוכר לת הפועלים (ב"מ דף פד.) ודמפנין (שבת קכז.): **מכנים איזמל בזכרים.** סימני שמעתתא דרב מנשה [ד] דהא מכילתא הן דך דמכנים תמת כנפיו ולקמן בפרק שני (דף נא.) מיזמל שתין לו קרניס ובפרק שלו טרפות (לקמן דף נא.) הנהו דיכרי דגנבי גמדי תין מוסתין לריסוק מבריס מיהו גם בתקומות אתרים יש להשכתא בפרק ג' דיבמות (דף כה.) למתר רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אלא ובפרק מי שהמתין (שבת קנו.) למתר רב מנשה תלש קמי:
>
> תלש תרי קמי תרי שפיר דמי:
>
> **מצרת כותי מותרת.** ופ"ת והלא גזרו על פתן [ו]לפי שהיו מבטלין בניו בית המקדש בימי עזרא (ו) בלתתר בפילקין לר"ע (פ' נח) ולילא למימר דהיינו בכותים לתשוויס לכתיב בסח ותא לתיהם היו עובדים [ב] להא קתתר הסח מכאן אתר מ"ל כל המוכל פח כותי כלילו לוכל בשר חזיר ותניא נמי לקמן (דף יג.) שחיטת לדוקי לעבודת כוכבים פמו פח כותי ולומר ר"ת למיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מלה ול"ת והילך יולא בה ושמא הוא לו שמר לסם מלה להא מסיבי מלפני עור לו אתן מכשול וי"ל כגון שלא מלכל הכותי מלה אתרת כל הלילה: **איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה** בו' בפ"ק דגיטין (דף י.) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי ליכא ביניייהו דלמ"ק מהני ולרבב"ג לא מהני וכבא לא נקט בלא ללא כתיבא ואחזיקו בה משום דלמשכחת כותי בעי למתויי תנאי ת"ק דלא אתא למימר לשנויי ללא מה שהקשה לם המזיקו בה מבעי ליה ושם פירשו: **ורשב"ג סבר אי אחזוק אחזוק אע"ג דלא כתיבא ואי לא אחזוק לא אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה כותים אם החזיקו מיבעי ליה אלא איבא ביניייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה תנא קמא סבר כיון דלא כתיבא אע"ג דאחזיקו בה נמי לא רשב"ג סבר כיון דאחזוק אחזוק גופא [ז]אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סבין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מאי טעמא כיון דאיכא התירא ואיסורא [ח]לא שביק התירא ואכיל איסורא אי הכי כי לא בדק נמי מיטרח לא טרח אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך [ט]חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר

רבינו גרשום

דקוריא של צפורין. קישור של עופות שחוטין מצא בידו של כותי: אמר רב אשי במכניסן תחת כנפיו. כלומר במכניסן הצפרים תחת גלימא שלו וקוטע ראשו של אחד מהן. דהכותי אינו יודע מאיזה מהם נתן לו: דמסמסי ליה מסמוסי. כלומר שמלכלכו בטיט שאפר' יש לו סימן אין מכיר הסימן: ולטעמיך שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבן. כלומר את אמרת דלמא קא סברי כותים אין שחיטה לעוף מן התורה ובהמה דאכלינן משחיטת' דמן התורה [הוא] שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבן בקיאין בהו דמצינן למימר דמחמירין בהן לפיכך אכלינן בהמה ששחטו והא לא כתיבי באורייתא לענין בהמה אלא כיון דאחזיקו בהו אחזוק ואכלינן משחיטתן אפי' מבהמה הכא נמי לענין עוף כיון דאחזוק אחזוק אע"ג דלא כתיב: דאחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא. כלומר אי חשיבא חזקתן חזקה במילתא דלא כתיבא כגון עוף אי לא חשיב: תנאי היא. לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות. כלומר אין בקיאין בשימור שלא יחמיץ. כדאמרינן במס' פסחים שלש נשים עוסקות בבצק: רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים. [ט]כלומר היינו תנא קמא דרבי אלעזר: אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה כותים אם החזיקו מבעי ליה. כלומר כיון דרשב"ג מחמיר יותר מת"ק אם החזיקו מיבעי: כיון דאיכא התירא ואיסורא. כלומר דיכול לשחוט שפיר לא שביק היתר ואכיל [איסורא] שלא ישחוט יפה: חמצן של עוברי עבירה. מניחין חמצן אחר הפסח בבית אחד הן הן עוברי עבירה ולמה קורא אותן עוברי עבירה שעוברין בלאו דלא יראה:

ט) ל"ל היינו מ"ק. כלומר וכו'.

שיטה מקובצת

ח) מותרת לאכילה ולא חיישינן לחמץ: **ז)** דתניא הקמחין ובקוקוס: **ו)** דהא באין בקיאין בדקדוקי מצות תליא טעמא והם אינם כו' ורבן שמעון בן גמליאל אתא: **ה)** ולאו היינו תנאי דאמרי' לעיל אחזוק ולא אחזוק תנאי היא אלא עד מסקנא: **ד)** וכיון דאוקמינן דאהנך דאיירי בהו לעיל קאי דהיינו בדכתיבן למעוטי אתא היכא דלא אחזוק: **ג)** ואיכא היתרא ואיסורא קמיה לא שביק: **ב)** דרב מנשה דהך מכילתא הן: